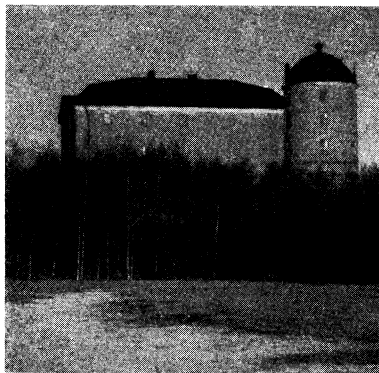

SLOTTET,

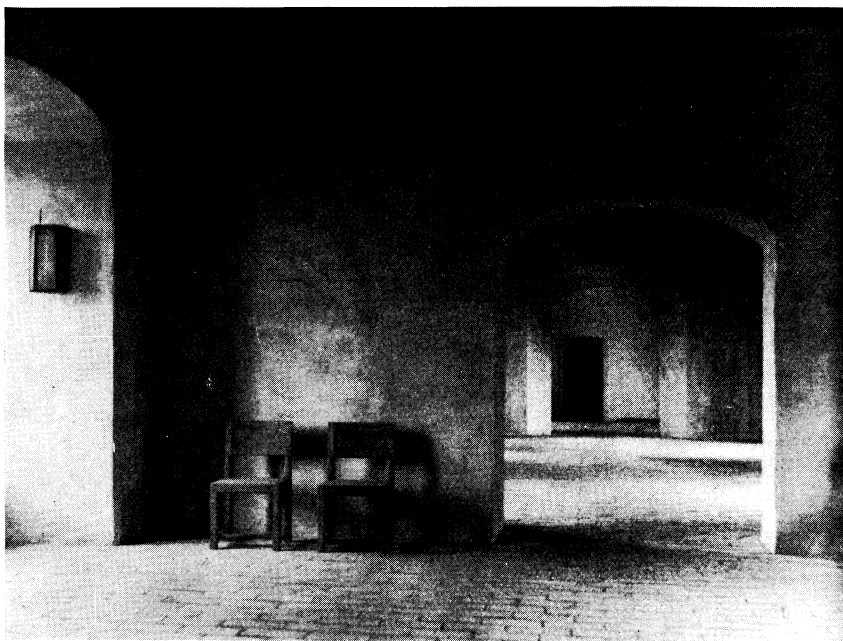

det befästade Uppsalaslott, efterträdde på 1540-talet som fortifikation ärkebiskopsresidenset. Det sträckte ut sig mäktigt på höjdåsen, under Gustaf Adolfs regering och storhetstiden, och det med en ursprunglighet och kraft, som gjorde slottet till en högborg för svensk storvulenhet. Vår typiska Vasaborg. Först med storhetstidens fall förföll också Vasaslottet.

Trots sådana byggmästare som Jean de la Valleé, Tessinarne och Hårleman blev det lilla som gjordes för att iståndsätta slottet mer reparationsarbete än byggnadsverk. Såväl »Långslottet», med Vasavåningen och dess dekorationer, som Västpartiet med Kapellflygeln kommo alldeles i vanhävd. Tessin den yngre med sin italienskt franska renässansförfining kände helt enkelt motvilja mot Vasatidens byggnadssätt och hade helst efter sin personliga smak velat anlägga något helt nytt på den remarkabla slottshöjden. Hårleman däremot sökte hålla Vasatonen uppe. Härom vittna de ännu bestående rundtornen och slottets faluröda färg — om denna får tillskrivas honom —, en i alla händelser svensk manifestering av första ordningen.

Med 1900-talets början vidtogos i nyttighetssyfte mer omfattande inredningsarbeten för landsarkiv och för landshövdinge-residens, arbeten, som präglades av tidens rätt stora känslöfrihet för historiska värden.

År 1929 gjordes emellertid en uppräckning med självfullare syfte och djupare bakgrund. Det hade länge talats och skrivits om en »ändamålsenlig restaurering» av Uppsala slott, till gagn och heder för själva slottet, för Uppsala stad, länet, universitetet och studentkåren. Men först när slottets ståthållare, landshövding

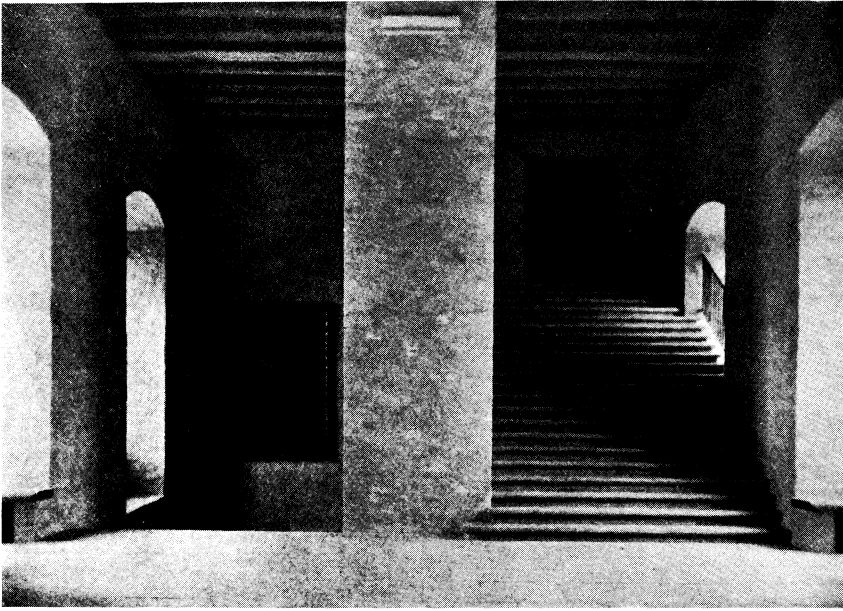
Nedre galleriet.

Hammarskjöld, nämnda år sammankallade till konferens, blevo planerna omsatta i handling. Det gällde främst återupprättandet av slottets huvudvåning, Vasarummen, Rikssalen, entréer, huvudtrappa — och detta till 300-årsjubileet, den 6 november 1932, då Uppsala universitet gick att fira minnet av sin store välgörare.

Men därjämte erfor universitetet allt mer behovet av att för inhemska och utländska gäster äga en värdig bankettsal vid representativa tillfällen, likaså studentkåren att äga särskilda samlingslokaler. Allt detta kunde genom slottsvåningarnes upprättande samtidigt erhållas.

Den tillsatta kommittén forcerade sitt arbete. Byggnadsstyrelsen hördes, och efter ett år var arkitekt anmodad att uppgöra förslag enligt programmet: »*Riksvåning med tillhörande rum inom Uppsala slott.*» Något anslag till istandsättningsarbetena förelåg emellertid ännu ej. Ovisshet rådde, hur ett sådant skulle erhållas.

Med hänsyn till dessa förhållanden företog den för byggnadsplanerna högst intresserade professor Fåhræus en resa till Väs-

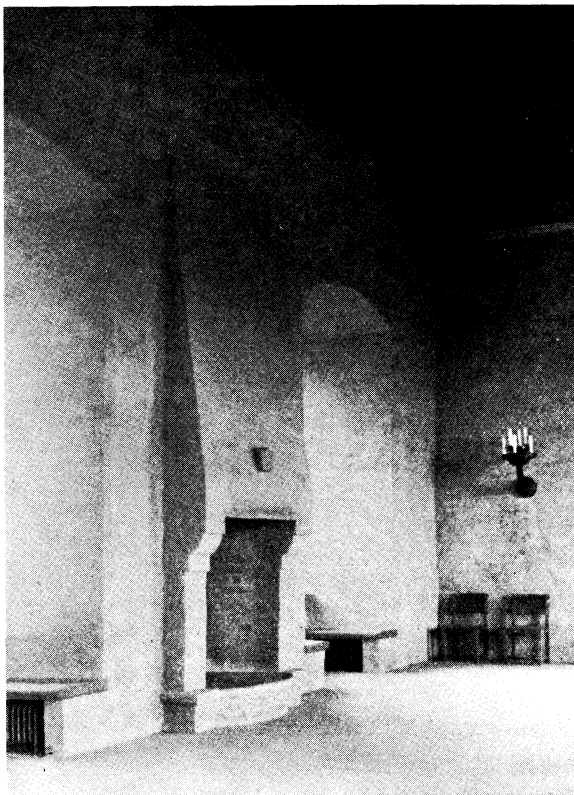

Trappuppgången.

tern, U. S. A., visserligen i vetenskapligt syfte men undermedvetet inriktad på att bland storamerikanskt och storsvenskt därute tända ett intresse för de stora minnena i Uppsala. Samtidigt fann den anmodade arkitekten det gott att fara söderut, till Italien och Grekland, för att vid dessa stamhärddar för monumentalitet vidga sin klarsyn.

Arkitekten befann sig i Italien våren 1930. I Verona, Museo Vecchio. Dess åldriga slottsalar stodo just inordnade för sitt moderna, museala ändamål. Originellt och fängslande formerat. Med alla krav, på ett osökt sätt, tillgodosedda. Lugnt, avvägt utan ostentation. Rummen gjorde sig, både vart för sig och som en helhet, och föremålen stodo fullständigt vilsamt. — Italienarna kunna konsten att ge liv åt gamla värden, att vid restaurering väcka fram friska tag — långt från alla mumiesensationer.

Hela det gamla, historiska Vicenza bildade en förtjusande illustration härtill. En fond, mot vilken det ungdomliga livet rörde sig helt betagande — just såsom man skulle önska, att Uppsala-

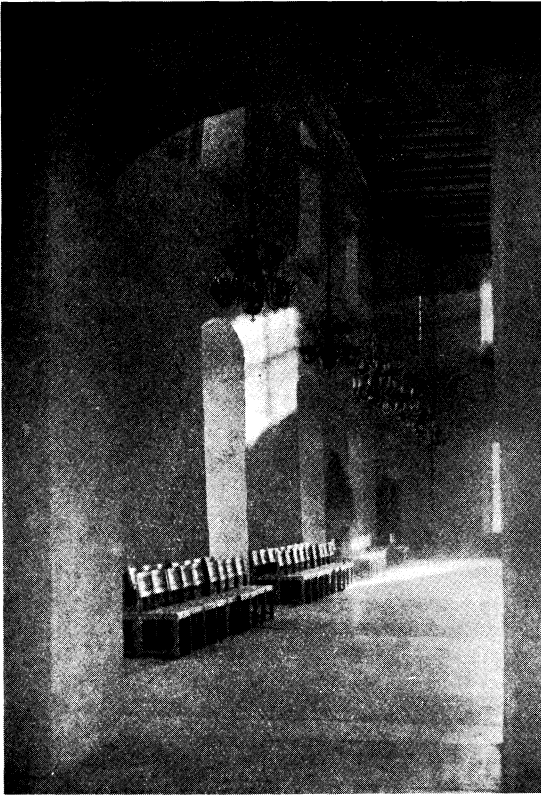
Rådskammaren.

rummen en gång skulle komma att sluta sig kring studenternas fester!

Men — det var i själva verket det riktigt urgamla, som jag sökte nere i södern. Klassisk enkelhet. En skönhetsform, som håller och består — alldeles som de stora tagen i vår egen Vasatid.

Sicilien nåddes alltså och Segestatemplet där. Detta grekiska tempel, som i sin ljusgrå marmor framstår fullständigt isolerat på den nakna heden med ett ofantligt bergmassiv tätt bakom. Det strålar en beständighetens resning ur denna arkitektur. En fulländning, liksom direkt sprungen ur naturen, ur berget bakom. — Efter denna syn blev det omöjligt att inte ta fatt i urhärden till denna mäktiga byggnad.

Grekland alltså, över Joniska havet, mellan klippor och genom skärgård, naken och kal — som vår Bohuslänska kust, eget nog.

Rikssalen.

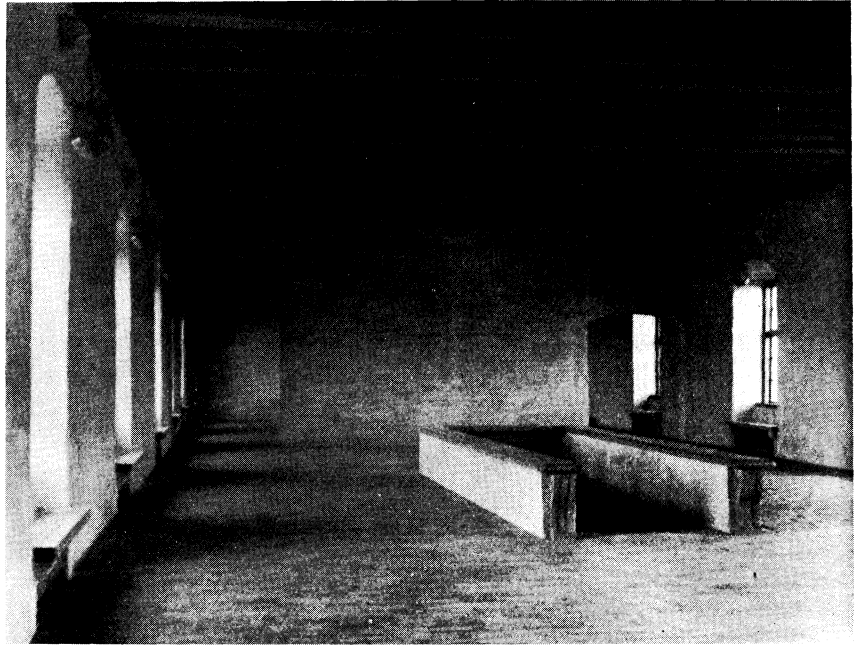
Ingenting av yppighet, men själva bergmassornas vitgrå väggar tycktes dölja en undervärld.

Väl i land mötte stigar mer än vägar, och på dem albaneser, som gled fram i svart och rött. Om det var herdar i sina dräkter eller rövare var man inte säker på.

Från berget Philopappos ser man äntligen Akropolis på höjden långt borta. Som slutmål, efter vandringen, en märklig uppenbarelse, som för mig tedde sig som ett nordiskt Valhall, som med ens dök upp. Molnskyar över bergfält blevo till Valkyrrior, svepande i flykt över ett storartat slagfält, vitt, fascinerande och drömlikt — gudar och människor om varann, som färgsynen »Bråvalla slag» av vår målare Malmström. En egendomlig dubbelsensation!

Jag vände hem igen.

Det hade blivit midsommar uppe i Sverige. Ladulängorna lågo

Studenternas galleri.

långa och ståtliga i sin röda prakt med svarta knutar. Albaneserfärg. Dessa byggnader äro betagande i landskapet, rejäla, äkta byggverk. Utsträckta i sin soligt långsamma vila och med en självklarhet, som om ingen skillnad funnes mellan grekiskt och svenskt. Den orubbliga fastheten i våra timmerlador och Vasaslott bilda levande krafthärdar — alldeles som Greklands byggnadsfragment.

Rudbecks Atlantica tycks bära mer sanning än saga — och i det svenska landskapet skymtade för mig en de yverbornes renässans.

Väl återkommen till Sveriges huvudstad finner jag ett brev från vännen Fåhræus, arbetande i sin värld — poststämpel Chicago. Han säger där, att han »känner sig som en grekisk småstadsbo på sitt första besök i kejsartidens Rom» — alltså även han mättad med grekiska förnimmelser i själva U. S. A. — men tillägger: »Generalkonsuln i New York och ministern i Washington slogo ifrån sig med bägge händerna vid mitt tal om Uppsala slott.» Ack — således ännu inga dollars till vårt stora företag.

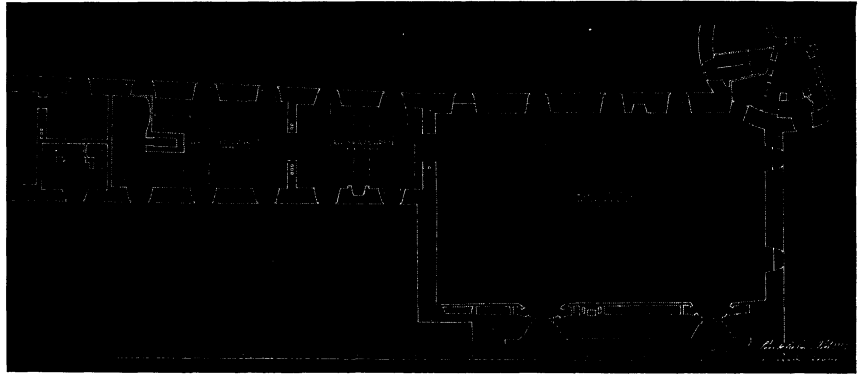
Först två år senare, nyåret 1932, förelåg äntligen anslaget — 320,000 kr. — till byggnadsverket fullt klarat, huvudsakligen medels lotterimedel, för Slottets södra parti.

Iståndsättningsarbetena, som började på byggnadsplatsen i januari 1932, stodo färdiga den 6 november samma år. De utfördes under ständig samverkan mellan professorn Robin Fähræus, byggmästaren Anders Diös och arkitekten Ragnar Östberg.

På grund av sin ålderdomlighet, sina måttförhållanden och material bildar Rikssalen i Uppsala slott en svensk sal av högst förnämlig beskaffenhet. Själva volymen talar härom: $28,5 \times 16,5$ meter i plan och över 10,5 m. i höjd, vilket motsvarar en rums kub av 5,000 kbm.

Golvet har blivit belagt med ekbräder, i 5-meters kvadrater, med kalkstensiris längs väggarna. Taket är alltjämt täckt med sina gamla, kraftigt dimensionerade, tätt liggande furubjälkar, gående i ett sträck över hela rumsbredden. Proportionerna, enhetligheten och måttens storhet göra här allt. Murytorna äro hållna tunt putsade, så att de gamla murtagen och under olika tider igensatta maröppningar markeras. Två äldre genombrytningar framträda nu i form av nischinsättningar mot västra långmuren, vilken vägg fordom, medels dessa stora bågöppningar, öppnade sig mot det på andra sidan muren liggande, medeltidsbetonade kyrkkapellet. Det återstår för framtiden att ansluta detta intressanta rum till Rikssalen, som fordomdags varit fallet. För närvarande ingår »kapellet» i landsarkivets bredvid liggande lokaler, för vilka man emellertid beräknar finna annan plats.

Under arbetet med slottets iståndsättande ha de orörda rummen och murpartierna i Vadstena slott fått ge anvisningar för behandlingen av murar och tak i Uppsalaslottets salar. Någon dekorerings i egentlig mening har ej vid iståndsättningsarbetena upptagits, även om man vetat att en sådan en gång funnits. Endast då helt uppenbara rester av dekoration påträffats på murytan, såsom i omnämnda nischbildningar mot Rikssalens västvägg, har ornamentskompositionen tydliggjorts. Slottrummens rymdverkan står i och för sig så klar och vägande, att man rörande dekorerings effekter frågar sig, om ens drottning Kristinas gobelinsuite, som en tid haft sin plats i Rikssalen, med fördel åter kunde placeras här.

Planritning.

Från Rikssalen är en dörröppning upptagen för tillträde till blivande ekonomilokaler inom Södra tornet. Huvudtrappan är nymurad och välv med samma läge som den äldre trappan. Alla golv äro av sten (tegel eller kalksten) utom Rikssalens, som är av ek.

De grekiska skulpturerna åter, vilka genom professor A. W. Perssons intelligenta arbete nu presentera sig som ett nytt inslag i Övre galleriet, äro egendomligt väl på sin plats och av utmärkt verkan, bildande en invasion av grekiskt hit till Norden, som står både överraskande och betagande mitt i Vasarummens allvar. I detta galleri, som öppnar sig ned mot Rikssalen, enas i de klassiska marmorbilderna, på ett gripande sätt, Hellas och Suecia Antiqua.

A handwritten signature in cursive script, reading "Ragnar Östberg". The signature is fluid and elegant, with a large initial 'R' and 'Ö'.